

Eurytmi

Formål og perspektiv

Eurytmien er en bevegelseskunst som ble utviklet av Rudolf Steiner ved begynnelsen av det 20. århundret. Som kunstform og skolefag tar eurytmien utgangspunkt i språket og musikken. Ved å lytte til hva språk og musikk formidler, vil utøverne av eurytmi skape bevegelser som uttrykker og synliggjør dette. Slik handler eurytmien om å skape lyttende og lytte skapende i dansende bevegelse. Koblingen mellom oppmerksom lytting og kreativ respons er et viktig kjennemerke for eurytmifaget.

Eurytmien er bygget opp slik at elementer i språket og musikken uttrykkes gjennom bestemte bevegelser. Hver vokal og konsonant har sine bevegelsesformer. Også grammatikken kan uttrykkes eurytmisk. Tilsvarende har musikkens toner og intervaller, rytmer og harmonier sine eurytmi-bevegelser. Språkets og musikkens form, men også innhold, stil og sjanger ligger slik til grunn for eurytmiens bevegelser. På denne måten fordypes eurytmifaget opplæringen i språk og musikk. Ved å sanse, oppleve og uttrykke språklige og musiske kvaliteter med den dansende kroppen som instrument, kan elevene forbinde seg dypt og kreativt med disse.

I eurytmifaget vil elevene gjennom øvende bevegelse arbeide med koordineringen av egen kropp og samtidig bevege seg i samklang med de andre. Eurytmien krever oppmerksomt samarbeid og inviterer til et ekspressivt fellesskap. Slik tiltaler faget skaperglede, engasjement og kreativitet i samarbeid. Verdier som oppmerksomhet, hensyn og samhandling kan styrkes gjennom de kunstneriske eurytmiøvelsene. Likeledes kan de etiske og dannelsesmessige kvalitetene som finnes i språket og musikken fordypes i eurytmien.

Eurytmi undervises i steinerskolen i alle klasser og følger de samme grunnideene om progresjon som skolens øvrige fag. De første skoleårene bidrar eurytmifaget til en viktig sosialiseringssprosess og til opplevelse av trygghet i koordinering av kroppen. Elevenes umiddelbare evner til etterligning, interesse og innlevelse er grunnlaget for arbeidet. Øvelse i å lytte til musikk og språk står sentralt.

På mellomtrinnet knyttes eurytmiarbeidet fortsatt til innhold fra andre fag, samtidig som elementene i språk og musikk øves systematisk. På ungdomstrinnet utfordrer eurytmifaget i sterkere grad elevene individuelt til å opparbeide selvstendighet i egne kroppsuttrykk og bevegelser. Eurytmi bringer bevegelse inn i læringsarbeidet gjennom hele grunnskoleløpet.

Eurytmien står i tverrfaglig dialog med store deler av steinerskolens læreplan. Faget søker å fordype både innhold og formkvaliteter i språklige og musiske fag. Det henter innhold og inspirasjon fra samfunnsfagene, naturfag, geografi og matematikk. Ved at faglige temaer øves eurytmisk inviteres elevene til fordypende, estetiske og fellesskapsdannende møter med faginnholdet. Ofte inkluderes eurytmi-elementer i små og store teaterprosjekter, månedsfester og årstidsfester.

Kompetansemål

Kompetansemål etter 4. klasse

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- bevege seg i et pedagogisk ledet dansende fellesskap
- øve trygghet i forhold til egen motorikk og i forhold til krysskoordinasjon
- utføre bevegelser til rytmer, motiv og enkle melodier
- gjenkjenne og utføre bevegelser til alfabetets lyder
- gjenkjenne og vise kontraster i bevegelse som fort - langsom og tung - lett
- uttrykke karakteristiske trekk hos ulike dyr og skikkelser og hos naturelementer som vind, snøfugg, blomst, bølge, på enkle, lekende måter
- utføre former i fellesskap, som sirkel, linje, kurver, speilformer, trekkanter, firkanter og kroneform

Kompetansemål etter 7. klasse

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- differensiere mellom norrønt og gresk versemål og uttrykke versemålene gjennom bevegelse
- gjennomføre og kombinere enkle geometriske former og stavøvelser til et helhetlig uttrykk i gruppeoppgaver
- utføre enkel koreografi bygget på elementer som bass - diskant, motivinndeling, sekvenser, spørsmål og svar
- gi enkle prosatekster og dikt et eurytmisk uttrykk
- anvende takt, rytme, tonehøyde og noteverdier i arbeidet med et musikkstykke
- delta i eurytmisk framvisning av utvalgte koreografier for et publikum

Kompetansemål etter 10. klasse

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- skape og uttrykke helhet og sammenheng mellom form, innhold og gester i lyriske, episke og dramatiske tekster sammen med andre
- gi et samlet og helhetlig bevegelsesuttrykk til utvalgte musikkstykkers innhold og form sammen med andre
- bruke grunnelementer i språk og musikk i arbeidet med egne koreografier
- utføre stavøvelser med sikkerhet, samt skape egne former og koreografier bygget på disse
- utføre ulike geometriske former og formforvandlinger
- planlegge, innøve og delta i fremførelser av eurytmi for et publikum, hvor arbeidet med kostymer og scenebelysning inngår

Sentrale innhold

2. – 4. klasse

- Rim, regler, små og store eventyr og fortellinger

- Vokaler og konsonanter
- Enkle rytmeøvelser i språk og musikk, med hopp og klapp o.l.
- Tempo, fraser og motiv i enkle musikkstykker og små dikt
- Kvintintervallet, C-durskala og dur og moll som stemninger
- Øvelser i å gå rake og runde veier knyttet til former i rommet
- Ulike former: ring, trekanter, firkanter, kurver, åttetall, spiraler, speilformer, fletteformer
- Tradisjonelle sangleker og leker
- Koordinasjons- og ferdighetsøvelser
- Sammentrekning og utvidelse på kretsen

5. – 7. klasse

- Norrønt versemål/alliterasjon
- Attersteg/færøysteg
- Apollinske former; frontalitet
- Greske versemål: jambe, troké, daktylos, anapest, heksameter
- Formøvelser og retningsvekslinger med sirkel, trekant, firkant, speilformer, spiraler, harmonisk åttetall, meanderform, polonese
- Geometriske former og formforvandlinger med trekanter, firkanter, femkanter og stjerneformer
- Motiver, puls, taktarter og noteverdier i musikk
- Skalaer, dur og moll
- Form- og flytøvelser, individuelt og i gruppe
- Ulike stavøvelser

8. – 10. klasse

- Dikt, prosatekster og ballader i ulike språk og dialekter
- Dagsaktuelle temaer belyst i tekster fra verdenslitteraturen
- Korte og lengre musikkstykker fra ulike tider og tradisjoner
- Fordypning av grunnelementer og deres innbyrdes samspill, både i språk og musikk
- Fraseringer, pauser og cesurer, flyt, dynamikk, rytme, puls, melodi, dur, moll og dissonanser
- Motsetninger og kontraster i innhold og form, for eksempel humor og alvor
- Fotstillinger, hodestillinger og sjelegeberder knyttet til uttrykk og karakter
- Grammatikalske øvelser knyttet til verb og substantiv
- Sosiale øvelser som for eksempel Jeg-Du-Vi
- Stavøvelser i ulike kombinasjoner og komposisjoner, i forhold til kropp, rom og retning
- Geometriske former og formforvandlinger
- Eurytmiske grunnformer som åttetall, ellipse, sirkler og spiraler varieres og utvikles i vanskelighetsgrad
- Variert bruk av speilformer og bevegelseskanon i koreografier
- Gruppearbeid med øvelse i å skape egne koreografier
- Tverrfaglige prosjekt

Sentrale arbeidsmåter

2. – 4. klasse

Ulike stemninger knyttet til fortellinger, dikt og musikkstykker setter rammen for eurytmi i 2. – 4. klasse. Arbeidsmåten i eurytmifaget skal utfordre og styrke de unge elevenes evne til innlevelse og til å delta og gjøre med ved å etterligne. Elevene oppøver og trener sine bevegelsesferdigheter gjennom lek, improvisasjon og koreografiske former, i spennet mellom det finmotoriske og grovmotoriske, mellom sentrum og periferi, mellom kaos og form. Koreografiene i 2. – 4. klasse tar utgangspunkt i store gruppeformer, som sirkelen, ellipsen, firkanter, trekanter, åttetall i ulike formasjoner, eller speilbildeformer. Alle formene kan med sine ulike formspråk styrke elevenes orienteringssans i forhold til rommets retninger, og retningenes forhold til hverandre, men også lydhørheten i samspillet mellom dem. Musikk og dikt fremmer flyt og liv i dette arbeidet og støtter opp under en følelsesmessig forståelse i forhold til motiv og dynamikk. Kunstnerisk formet språk og musikk gir rammer for bevegelsenes begynnelse og slutt.

En musiker ledsager gjerne eurytmiarbeidet for å understøtte innholdet i undervisningen, både språklig og musikalsk, med musikk på piano, eller med stryke-, blåse- og rytmeinstrumenter.

Det muntlig formidlete språket og bruken av akustiske instrumenter understøtter elevenes oppmerksomhet. Elevene stimuleres til aktiv lytting i møte med språkets lyder og i arbeid knyttet til rytmer, puls, melodi og motiv/tema, både musikalsk og språklig.

Eurytmiens ulike gester og koreografier støtter opp under en språklig intuitiv helhetsforståelse hos elevene i sammenheng med skrive- og leseopplæringen.

De fleste øvelsene blir gjort i en felles krets eller gjennom enkle gruppeform-koreografier, spiralformer eller flettemønstre. En slik arbeidsmåte legger til rette for gode sosialiseringprosesser, som for eksempel å finne plassen sin i ulike gruppekonstellasjoner med medelever.

I 2. klasse knyttes musikkstykker til arbeidet med enkle koreografier og til øvelser i å orientere seg i rommet. Å danne en ring midt i rommet er en stadig tilbakevendende utfordring. I de første årene har elevene gjerne faste plasser i ringen, som kan være gode og faste holdepunkter når de skal danse og bevege seg i et stort rom uten bord og stoler. Elevene kan følge eurytmilæreren i en lang rekke inn i rommet, som bølger seg inn, langsomt eller fort, trampende, listende, hoppende, springende, alt etter hva musikken uttrykker av rytmer og stemninger.

Elevene gjør med i eurytmilærerens bevegelser: alle løfter armene i været og strekker seg opp på tå, eller setter seg ned på huk, alt ettersom melodiene stiger eller faller. På samme måte blir følelsen for motiv i små musikkstykker eller språkregler oppøvd ved å gå sammen inn til sentrum av kretsen på ett motiv og ut igjen på neste motiv, mot periferien. Kretsen blir liten og i neste øyeblikk stor. I vekslingen mellom høyt og lavt, stor og liten, sentrum og periferi, svakt eller sterkt, kommer mye liv og bevegelse til uttrykk. Disse store, jevne og rytmiske bevegelsene kan vekke følelsesmessige opplevelser hos elevene som i sin tur legger til rette for forståelse av begrepene puls, pust, rytme og motiv på senere klassetrinn.

Språk og musikk har mange felles kvaliteter og knyttes tett sammen som fagområder på disse alderstrinnene. I tilknytning til eventyr og andre fortellinger arbeider man med vokaler og konsonanter. Vokalene kan synges og gir uttrykk for følelser og sinnsstemninger. De egner seg derfor godt når man skal beskrive både mennesker og troll og dyr slik de viser seg i eventyr, fabler og legender.

Vokalen /a:/ kan uttrykke en følelse av forundring eller overraskelse gjennom at armene åpner og utvider seg, mens vokalen /å:/ kan uttrykke en følelse av å omfavne noe eller noen i omsorg, når armene runder seg som en stor sirkel foran en.

Konsonantgestene søker å beskrive og uttrykke former og bevegelser som konkret kan ses og oppleves ute i naturen og hos dyrene. /s/-lyden kan for eksempel beskrive S-formen på en svane, eller bevegelsen til en orm som snor seg bortover marken. /p/-lyden kan beskrive påfuglen og dens vingeprakt. Lydene gis form, bevegelse og karakter gjennom armgestene.

Fortellestoffet i 3. klasse, fabler og legender, gir rike muligheter til arbeidet med lydbevegelser. I fablene kan elevene øve å uttrykke dyrenes særegenheter, for eksempel gjennom deres måte å bevege seg på. Det kan være revens list, kattens smidighet, løvens makt, sommerfuglens letthet, som alle uttrykker en rikdom av sjelelige egenskaper. Mangfoldet av bevegelsesuttrykk kan berike en intuitiv forståelse, også av menneskelige egenskaper. Arbeidet kan munne ut i små oppsetninger, for eksempel av en fortelling som det ukrainske remse-eventyret Skinnvotten, der dyreskikkelsene kan uttrykkes med sine karakteristiske bevegelser og lydgester; f.eks. den lille, hurtige, trippende musen, frosken Langelår som åpen og glad hopper ut i A og gjør et P-hopp med armer og ben, og revemor Silkesvans som beveger sin vakre hale i en svingende S osv.

Videre kan det sosiale samspillet eksempelvis utdypes gjennom øvelsen kalt 'Jeg og Du er Vi'. Elevene roper ordene Du og Jeg, Jeg og Du, er Vi, samtidig som de beveger seg med en anapestrytme mot hverandre, fra hverandre, krysser to og to, og veksler partner flere ganger på krets til man kommer tilbake til sin plass. Opplevelsen av seg selv i forhold til en annen, eller flere, styrkes gjennom å si ordene høyt og samtidig bevege seg i samarbeid med de andre.

Arbeid knyttet til inderlige dikt om menneske og natur, gjerne med gjentatte ordlyder, kan gi rike muligheter for arbeid med språklyder og gruppeformer. Et eksempel er Frans av Assisis Solsang.

I 4. klasse kan man arbeide med tekster som knytter an til hovedtemaene skapelsesmyter og arketyper som gjeteren, bonden, fiskeren, bergmannen og smeden. Elevene øver seg i å lytte nøyaktig til det de hører mens de gjør eurytmi. Eurytmibevegelsen blir et uttrykk for selve klangen i ordets lyder. Lyden /v/ kan f.eks. fordypes gjennom å leve seg inn i livet som fisker ved å uttrykke havets bølgende bevegelser med kropp og armer, slik også båten beveger seg i urolig hav. Luftens bevegelser fra lett bris til storm kan uttrykkes med /r/-lydens sirkelende bevegelse, mens den smygende /s/-lyden og den flammende, fengende /f/-lyden kan uttrykke varmens og ildens bevegelse. Jordens myke muld kan uttrykkes gjennom /m/-lydens bevegelse og /d/-lyd-bevegelsen kan vise og sette ting på plass. Oppmerksomhet for de fire elementene jord, vann, luft og ild flettes på denne måten inn i arbeidet. Oppmerksomhet for lydenes kvaliteter kan stimulere elevene når de skriver dikt.

Øvelser for mindre grupper legges inn, for eksempel med fire elever som står i hvert sitt hjørne av en firkant. De *beskriver* da firkanten først med å gå en vei i firkanten i solens retning. Deretter skifter de retning og går en bue til høyre til det diagonale hjørnet av sin plass. Så snur alle seg og går litt inn mot midten og tilbake på plass. Øvelsen gjentas, og for hver retning sier elevene høyt: *Vi roper til hverandre, Vi leker med hverandre, Så glad*. I tillegg utføres lydgestene O, L, A. Foruten det sosiale og pedagogiske aspektet av denne og lignende øvelser, oppøves evne til raske vekslinger mellom rake og buete veier og mellom retninger innenfor firkanten.

Et viktig tema i eurytmifaget i 4. klasse er sammentrekning og utvidelse, en bevegelse som er til stede i alt liv, i livsrytmer og i vårt eget åndedrett. Som øvelse kan den gi elevene en dypere opplevelse av seg selv gjennom bevegelsens gjentatte, jevne og balanserende rytme. Øvelsen gjøres på krets og introduseres for eksempel når klassen har bibelhistorie, med begynnerset *Så lenge jorden er til, skal såtid (sammentrekning) og høstetid (utvidelse), kulde (sammentrekning) og hete (utvidelse), sommer (utvidelse) og vinter (sammentrekning), dag (utvidelse) og natt (sammentrekning), aldri opphøre (krets)*. Øvelser for sammentrekning og utvidelse gjøres også gjerne til musikk med fokus på motivene i et musikkstykke.

I 4. klasse kan man ha egne øvelser for vokalen E. Vokalen uttrykkes gjennom berøring og kryssing av armer og ben. Den utføres slik at elevene kjenner det fysisk, og den kan således virke både samlende og vekkende i forhold til opplevelse av kroppslig tilstedeværelse. Øvelsen gjøres i fellesskap på krets,

til musikk eller til dikt med mange /e/-er, og kan gjennom gjentakelsene styrke følelsen av være sterk, trygg og selvstendig.

Øvelsene gjennom 2. – 4. klasse er i stor grad likeartete, men de utvides, fordypes og øves kontinuerlig i løpet av de tre årene. Dermed legges et grunnlag for nye oppgaver og nye utfordringer i eurytmi.

Underveisvurdering

Sentrale arbeidsmåter viser hvordan underveisvurderingen er en integrert del av en læringsfremmende opplæring, der elevene skal gis anledning til å vise og utvikle kompetanse på flere og varierte måter, og der læreren og elevene skal være i dialog om elevenes utvikling i faget. Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget eurytmi gjennom lek, utforskning og bevegelser med rom for undring og spørsmålsstilling.

5. – 7. klasse

Også i 5. – 7. klasse knyttes eurytmifaget til innhold fra andre fag, særlig historie. Samtidig blir sentrale elementer i språk og musikk øvd systematisk i kraft av seg selv. I det musikalske eurytmiarbeidet øves takt, puls, rytme og noteverdier som enkeltfenomener. Det språklige eurytmiarbeidet kan gi romlig-bevegende erfaringer med ulike versemål og grammatiske fenomener. Gjennom alle tre år arbeides det både med konsentrasjons- og ferdighetsøvelser som kan befeste og fordype ferdighetene fra de første skoleårene.

I 5. klasse introduseres øvelser i å bevege seg frontalt, både fremover, bakover og sidelengs. Det er øvelser som krever en annen bevegelsesmessig oppmerksomhet i forhold til medelever og til rommet enn det som var forventet i de første skoleårene. Øvelsene kan knyttes til norrøn historie og mytologi, som er et kjernetema i 5. klasse. Elevene blir kjent med vikingene og landnåmstiden, der kraft og råskap kom til uttrykk i felles dåd. De norrøne mytenes billedrike og mangefasetterte fortellinger om guder, jotner og helter åpner både for innlevelse og refleksjon. Å bevege seg til det norrøne versemålet gir en konkret erfaring av tidens dådskraft og viljestyrke. Stavrimet øves ved å trampe klangfullt og kraftig på de allittererende stavelsene. Arbeidet med stavrimets kraftfulle og markante versemål understøtter en økt bevissthet hos den enkelte elev i forhold til seg selv og til andre. Nedslag og tyngde i rimene uttrykkes i kraftfulle stamp og steg, samt rytmiske leker med stokker, alt innenfor enkle koreografiske gruppeformer.

Et eksempel på arbeidsmåte: I den norrøne skapelsesmyten fortelles at lydene kommer som en klang fra kaos, det store intet, og som må gripes og bringes ned på jorden og markeres med et tramp, slik at lyden kan klinge og ljome gjennom en, og samtidig gi den kraften som må til for å kunne stå trygt og stødig, gjennom vind og hardt vær. Eksempelvis kan dette etter hvert øves i en større felles form hvor en og en svinger seg ut av kretsen, ut i *kaos*, henter inn den allittererende klangen til den frontale kretsen med et tramp. Neste elev svinger seg deretter ut av kretsen for å hente den neste klangen. Den ikke-allittererende stavelsen kan markeres av tre elever i en trekantformasjon i midten av kretsen, gjennom å gå en plass videre på trekanten. Gjennom en slik felles form må elevene lytte etter lydene, de allittererende og de ikke-allittererende, og de øver dessuten på det å være en igangsetter, på å bevege seg lett og raskt i alle retninger, samt å være våken for helheten.

Arbeid med musikalske elementer som puls og takt starter opp i 5. klasse. Øvelser med noteverdier kan knyttes til brøkregning, som er tema i matematikken i 5. klasse.

Fra og med 6. klasse blir det ofte arbeidet i mindre grupper. Det åpner for at elevene får individuell oppmerksomhet og støtte til å kunne delta mer aktivt og til å samtale om øvelsene. Glede over egen mestring bidrar til å utvikle ansvar for egen læring og til at samspillet i gruppekoreografiene skal fungere.

Kulturhistorie er sentralt tema i 6. klasse, og tekster fra høykulturene i India, Persia, Egypt og Hellas kan leses og fordypes eurytmisk på dette alderstrinnet. Innholdsmessig legges det vekt på de klassiske versemålene troké, jambe, anapest, daktyl, heksameter og spondé.

Særlig er gresk mytologi og greske versemål som anapest, daktyl og heksameter et utgangspunkt for eurytmiarbeidet i 6. klasse. I motsetning til det norrøne stavrimet, som kan gi en vertikal følelse av nedslag gjennom hvert rim, er de greske rytmene med to-tre stavelser preget av flyt, av rytmer som fører videre fremover i rommet, i et horisontalt plan. Øvelsene appellerer til elevenes følelse for musikalsk-språklige ulikheter; det knappe, konsise og punktuelle i motsetning til en bærende rytme, blant annet i forhold til et fremre og et bakre rom, og til høyre og venstre side. Elevene oppmuntres til å sette ord på slike egne erfaringer og opplevelser.

Den harmoniske åttetallsformen kan understøtte flyt og vidde i forhold til rytmene. I motsetning til i arbeidet med det norrøne versemålet, løftes blikket nå opp og utover med mer oppmerksomhet rettet mot omkretsens liv og bevegelse.

Femstjernen og femkanten øves på ulike måter. Å trekke usynlige linjer mellom egne armer og føtter og hode er en øvelse som befester bevisstheten om seg selv og egen kropp, gjennom å betrakte den som en femstjerne eller en femkant. Femstjernen kan øves videre som veier i rommet, individuelt og i grupper, eller som gruppestjerner som bytter plasser i rommet eller lignende. Femstjernen og femkanten gir rike muligheter til å veksle mellom rake og runde veier, mellom sentrum og periferi, buer og sirkler som går motsols eller medsols. De egner seg derfor i arbeidet rundt puls og rytme, knyttet til temaer i dikt eller musikkstykker.

Grammatikk er også et tema i 6. klasse, og i eurytmiarbeidet kan man tydeliggjøre språklige lovmessigheter uttrykt gjennom former i rommet.

I det musikalske eurytmiarbeidet er dur og moll et tema. Utgangspunkt kan være å samtale om og prøve ut på hvilke måter man kan gi uttrykk for en stemningsfølelse av noe lyst eller mørk, glede eller sorg og lignende, gjennom gester og kroppsholdninger.

I 7. klasse kan arbeidet knyttes til historietemaet Romerriket. I matematikkfaget er geometri sentralt, og geometriske former, og formforvandlinger er sentralt i eurytmifaget. Det utfordrer evnen til å kunne gjennomskue en formforvandlingsprosess og styrker forståelsen for form, struktur og sammenhenger.

Øvelser med staver, gjerne kobberstaver, kan introduseres i 7. klasse. Øvelsene utfordrer elevenes oppmerksomhet på egen kroppsholdning. I arbeidet med stavøvelser inngår koreografier som har retningene i rommet som tema.

Øvelser knyttet til sjustjernen krever oversikt og presisjon når den skal beveges på ulike måter. En sjudelt stavøvelse blir ofte knyttet til formene rundt sjustjernen, men også til motiv og språklyder i dikt eller til melodiske bevegelser i et musikkstykke. På denne måten styrkes elevenes følelse og forståelse for hvordan man kan forbinde og inndelegge form i forhold til språklige og musikalske motiv og rytmer.

Firkantforvandlinger øves, der fire firkantformer bytter plass etter bestemte regler. Veiene til ny plassering bestemmes av hvilken plass i firkanten den enkelte elev har, en plass som forskyver seg i takt med at firkanten forflytter seg. Forvandling skjer fra eksakte firkanter gjennom en nesten kaotisk felles bevegelse av 16 elever, som i neste stund finner sine punkter i firkantenes former. Under forflytningen oppstår tre ulike sirkler som har hver sin puls og hastighet, understøttet av et passende musikkstykke.

I det musikalske rettes oppmerksomheten i samtale og utforskning på bevegelsesuttrykk for strukturen i et musikkstykke, for eksempel på vekslingen mellom et motiv der melodien er fremtredende, med et nytt motiv der puls og takt er fremtredende.

Koreografiske former som innøves i 5. – 7. klasse vises gjerne frem på månedsfester og årstidsfester for medelever, lærere og foreldre. Elevene får verdifull erfaring og forståelse, både om seg selv og seg selv i gruppen, i møte med et publikum.

Underveisvurdering

Sentrale arbeidsmåter viser hvordan underveisvurderingen er en integrert del av en læringsfremmende opplæring, der elevene skal gis anledning til å vise og utvikle kompetanse på flere og varierte måter, og der læreren og elevene skal være i dialog om elevenes utvikling i faget. Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget eurytmi gjennom utforsking, bearbeiding og praktisk virksomhet samt refleksjon og vurdering av egne erfaringer.

8. – 10. klasse

På ungdomstrinnet arbeider elevene med lengre dikt og musikkstykker, fra improvisasjoner, folkeviser og ballader til mer klassiske stykker. Elevene oppsøker, leser og foreslår egnete tekster.

Grunnelementer i språk og musikk blir bearbeidet og fordypet. I arbeidet med lyriske, episke og dramatiske tekster er det en intensjon å vekke lydhørhet for språklige ulikheter f.eks. mellom blåselyder, støtlyder og friksjonslyder, språklige detaljer som kan gi mer presisjon, karakter og valør til bevegelsesuttrykket. Innenfor det musikalske fordypes arbeidet rundt intervaller, motiv, tema og lange fraseringslinjer. Intervaller er også et tema, og ulike gester fremmer og styrke stemninger, karakter og dynamikk i melodier.

Sekvenser og elementer øves for så å sette disse sammen til små og store helheter. Å kunne se enkeltdeles betydning og sammenheng i lys av en helhetsopplevelse av en tekst eller et musikkstykke får betydning for et fordypet og internalisert bevegelsesuttrykk i eurytmien. Det er viktig å finne tekst og musikk som engasjerer elevene, så de kan gjøre stoffet til sitt eget. Å lytte til flere musikkstykker eller dikt er en bra start. Å lytte til et stykkes karakter, rytme og stemning og deretter velge språklige eller musikalske grunnelementer som kan synliggjøre dette, er et spennende prosjekt hvor ulike arbeidsmåter kan tas i bruk.

I koreografiene tas alle kjente former i bruk. De blandes kreativt for å understøtte liv, bevegelse, innhold og uttrykk i musikkstykker, dikt og tekst. Koreografiene skal utfordre kroppens bevegelighet og bevissthet i forhold til rommets retninger og til kommunikasjonen i forhold til et publikum; å bevege seg frontalt, kommunisere med ryggen til eller sidelengs m.m. En koreografi må kunne speile en umiddelbar opplevelse av et stykke og samtidig legge til rette for en god prosess når elevene skal forbinde form og bevegelse, tema med toner, rytmer med former og melodi med intervaller og form. Koreografisk arbeid fordrer oppmerksomhet og nærvær i forhold til kroppslig kontroll og ferdigheter, som sammen med øvelser i forhold til grunnelementene kan vekke en følelsesmessig forståelse for samspillet mellom form og musikk, mellom form og språk.

Elevenes initiativ og forslag til koreografi kan prøves ut i gruppen. Å gi oppgaver til mindre grupper eller til enkeltelever, som solo-oppgave, gir elevene et handlingsrom for å prøve ut egen kreativitet i forhold til egne opplevelser og oppfatning av et dikt eller et musikkstykke. Det legges vekt på at elevene på ungdomstrinnet får øvelse i å fremføre eurytmi for et publikum, gjerne med belysning og kostymer, som kan bidra til å gi elevforestillinger visuelle løft.

En koreografi kan på denne måten utvikles i fellesskap mellom elever og eurytmilærere. En annen mulighet er at eurytmilæreren velger en ferdig koreografi, som er gjort for et spesielt stykke, en erfaring som kan gi elevene ideer til hvordan de selv kan lage egne koreografier. Som eksempel kan nevnes Rudolf Steiners koreografi til Mendelssohns sørgemarsj. Musikken er fengende og vakker. Koreografien understøtter stykkets enkle og klare form med gjentakelser og blir med sin forutsigbarhet et egnet stykke å arbeide med.

Arbeidet med flere og sammensatte stavøvelser fortsetter, med mål om å styrke koordinasjon og kroppsbeherskelse. I denne sammenheng vektlegges også varierte rytmeøvelser for å oppnå smidige føtter som mestrer tempoverganger.

Arbeidet med geometriske former fortsetter, nå med flere variasjoner og større vanskelighetsgrad. Ett fokus kan være rettet mot hvem det er som leder gruppebevegelsene; når man følger og når det kreves et lederinitiativ, eller følelsen når man står i midten og kun følger. Begreper som vertikalt, horisontalt og sagittalt plan får fornyet oppmerksomhet i eurytmitimene i sammenheng med temaet rommets geometri i 10. klasses matematikk. En geometrisk grunnøvelse kan bli introdusert på en sirkel, som etter en stund vendes til en frontal øvelse. Eksempel: spiralbevegelser kan introduseres på ringen med alle elevene. Neste steg kan være å dele elevene inn i to frontal-oppstilte grupper, som vekselvis beveger spiralformene. Som variasjon kan elevene danne to eller tre firkanter inni hverandre. Formene beveges med ulike ledelsesprinsipper: å lede eller å følge etter, parallelbevegelser eller med bytte av roller underveis. Øvelsene utfordrer orienteringsevne og samspill gjennom at sosiale roller endres og kan dessuten gi opplevelser som at det romlige perspektivet utvider seg.

Samarbeidsøvelser med temaet *Jeg-Du-Vi* kan gjøres med kuler av tre og/eller kobber, med fokus på bevegelsesflyt mellom den enkelte og gruppen. Dette forsterkes av mønsteret som oppstår i kulenes bevegelseslinjer. Alle står da på en krets og har hver sin kule som gis rytmisk videre samtidig som du mottar en annen kule fra naboen på den andre siden. Man veksler mellom å ha en kule, gi den videre, motta en ny som du gir til deg selv: over hodet, bak ryggen, under knærne, eller på andre måter. Å gi en kule kan gjøres med åpne armer eller med armer i kryss. For hvert moment beveger gruppen seg mellom sentrum og periferi, i spennet mellom det langsomme og det raske, en veksling som kommer tydeligere frem når øvelsen gjøres i en tredelt kanon, til et dikt eller et musikkstykke.

Erfaringsmessig kan det være fruktbart med refleksjonstimer etter en elevforestilling eller etter en periode med for eksempel formforvandling eller sosiale øvelser. Gjennom spørsmål og diskusjoner knyttet til egne erfaringer, kan elevene få forståelse og innsikt i forhold til hva faget kan vise seg å bety, både kunstnerisk, kognitivt, emosjonelt, empatisk og sosialt. Hvordan elever kan hjelpe hverandre med saklige og konstruktive tilbakemeldinger er en viktig del av arbeidet som det må legges til rette for.

Underveisvurdering

Sentrale arbeidsmåter viser hvordan underveisvurderingen er en integrert del av en læringsfremmende opplæring, der elevene skal gis anledning til å vise og utvikle kompetanse på flere og varierte måter, og der læreren og elevene skal være i dialog om elevenes utvikling i faget. Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget eurytmi gjennom å utforske, argumentere, analysere og reflektere over bevegelsesfaglige emner og sammenhenger mellom dem, og med fagspråk og teorier vurdere egne bevegelsesuttrykk. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til og til å reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetansen sin i faget eurytmi.

Sluttvurdering

Sluttvurderingen skal uttrykke den samlede kompetansen eleven har ved avslutningen av opplæringen etter 10. klasse. Samlet kompetanse inkluderer evne til utforskning gjennom praktisk og kunstnerisk tilnærming i kombinasjon med kunnskap, forståelse, refleksjon og kritisk tenkning.

Sluttvurderingen skal vise i hvilken grad og på hvilken måte eleven bruker varierte kroppslige virkemidler for å skape og uttrykke helhet og sammenheng mellom form, innhold og bevegelsesuttrykk.